

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ
ПОЛОНІЙНА АКАДЕМІЯ В ЧЕНСТОХОВІ
ІНСТИТУТ СХОДОЗНАВСТВА ІМЕНІ А.Ю. КРИМСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

КРИМ – ЦЕ УКРАЇНА: СТРАТЕГІЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ

**Збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного
круглого столу з нагоди Дня спротиву окупації
Автономної Республіки Крим та міста Севастополя**

24 лютого 2023 року
м. Одеса

Видавництво
«Юридика»
2023

Організаційний комітет:

Дмитро Володимирович Швець – ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, полковник поліції (голова організаційного комітету);

Максим Вікторович Корнієнко – проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції (заступник голови організаційного комітету);

Борис Володимирович Бабін – д.ю.н., професор, експерт Асоціації Реінтеграції Криму, професор Національного авіаційного університету;

Лілія Георгіївна Матвєєва – завідувач кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції (заступник голови організаційного комітету);

Віктор Олексійович Кіктенко – директор Інституту сходознавства імені А.Ю. Кримського НАН України, доктор філософських наук, старший науковий співробітник (заступник голови організаційного комітету);

Андрей Крипський – ректор Полонійної академії в Ченстохові, доктор філософії, доктор богослов'я, гоноріс кауза, професор;

Ігор Йосифович Магновський – професор кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Лідія Борисівна Тарасенко – професор кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент;

Костянтин Євгенович Пальшков – доцент кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат політичних наук, доцент

Матеріали видано в авторській редакції.

K82 **Крим – це Україна: стратегія деокупації та реінтеграції** : матеріали Міжнародного науково-практичного круглого столу (м. Одеса, 24 лютого 2023 року). – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 322 с.

ISBN 978-617-8263-10-2

Збірник матеріалів міжнародного науково-практичного круглого столу «Крим – це Україна: стратегія деокупації та реінтеграції» з нагоди Дня спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, що відбувся 24 лютого 2023 року в Одеському державному університеті внутрішніх справ.

УДК 341.38:341.223.2(477.75)

ISBN 978-617-8263-10-2

© Одеський державний університет внутрішніх справ, 2023

Шевчук Вікторія Вікторівна

*ст. викладачка кафедри теорії та філософії права
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ*

**ЗАХИСТ ПРАВ КРИМСЬКИХ ТАТАР
ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ
АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ**

Як відомо, 24 березня 2021 року Президент України затвердив Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Цей фундаментальний документ, який визначає ключові пріоритети та засади політики держави у контексті деокупації та реінтеграції тимчасово окупованого Росією півострова, має як багато позитивних

моментів, так і деякі недоліки. Позитивно, що деокупація і реінтеграція розглядаються разом і мають виступати як, комплекс заходів, які пов'язані та взаємовпливові, тобто необхідно не лише звільнити територію півострова, а й повернути людей та возз'єднати українське суспільство.

А от недоліком за словами Рефата Чубарова (голови Меджлісу кримськотатарського народу) є те, «що Стратегія уникає відповідей на питання, пов'язані з долею корінного народу цієї території» [1]. Також політичний аналітик Володимир Горбач підкреслив «недооцінку важливості кримськотатарського фактору в стратегії деокупації» [2].

Особливістю національного складу населення Автономної Республіки Крим є його багатонаціональність. За даними Всеукраїнського перепису населення на території АРК проживають представники більш як 125 національностей і народностей, серед яких кількість кримських татар станом на 2001 р., складала 243,4 тис., що становить 12,1%. [3]. За російськими даними станом на 2014 рік населення Криму складало 2,285 млн осіб. З них кримських татар 232 340 осіб (10,17% від всього населення), караїмів – 535 осіб (0,02%), кримчаків – 228 осіб (0,01%). Отже, якщо кримчаки та караїми є малочисельними народами, то кримські татари мають значний політичний та культурний вплив на території півострова.

26 лютого 2014 року біля будівлі Верховної Ради Автономної Республіки Крим пройшли два мітинги, що переросли в сутички між їх учасниками. Проросійські організації вимагали приєднання півострова до Росії, а близько 15 тисяч кримських татар, зібравшись за призовом Меджлісу кримськотатарського народу, виступили за територіальну цілісність України та не дали російській агентурі можливість зімітувати нібито добровільне приєднання Криму до Росії та змусили Москву вдатися до варіанту військового захоплення Криму.

Влітку 2014 року Росія заборонила Р. Чубарову в'їзд на свою територію та на територію анексованого півострова. Верховний суд Криму визнав винним голову Меджлісу кримськотатарського народу Рефата Чубарова в «організації масових заворушень» в Сімферополі

26 лютого 2014 року, які супроводжувалися насиллям та знищенням майна, та призначив покарання у вигляді позбавлення волі строком на шість років в колонії загального режиму, штраф в розмірі 200 тисяч рублів, 200 годин обов'язкових робіт і позбавив права обіймати посади «пов'язані зі здійсненням функцій представника влади» строком на один рік.

Як наголошує Муміне Салієва – дружина політв'язня Сейрана Салієва, правозахисниця – кожна третя родина кримських татар має «свого» політв'язня. Так, у 2015-му році співробітники російських спецслужб почали фабрикувати перші кейси справ політв'язнів. Це справа «26 лютого», перша справа Хізб ут-Тахрір. У 2016-му році також співробітниками спецслужб були ініційовані нові кримінальні справи: «ялтинська справа», «сімферопольська», «бахчисарайська». У 2019-му році був пік, коли 27 березня була така зачистка, якої, певно, не було за всю історію кримськотатарського народу. Наведу порівняння: коли у 30-х роках масово знищили інтелігенцію кримськотатарського народу і за один день було винищено 19 представників нашої еліти, то 27 березня 2019-го року за один день у понад 30-ти будинках кримських татар були проведені обшуки, в результаті чого було заарештовано 25 людей. Тоді з'явилася нова масова кримінальна справа, по якій проходили майже всі представники «Кримської солідарності» [4].

«З 24 лютого 2022 року російські та окупаційні суди винесли вироки 45 жертвам політично вмотивованих переслідувань в окупованому Криму. Це складає приблизно 35 % від кількості вироків жертвам політично вмотивованих кримінальних переслідувань», – розповів Євгеній Ярошенко. Сумарний термін ув'язнення нинішнім жертвам політично вмотивованих переслідувань у тимчасово окупованому Криму складає 1339 років та 2 місяці [5].

Здебільшого це люди, яких обвинувачують у нібито причетності до ісламської політичної організації Хізб ут-Тахрір або добровольчого кримськотатарського батальйону ім. Номана Челебіджихана, серед них значна кількість кримських татар. Обидві організації визнані терористичними на території Росії та на окупованих територіях. Хізб ут-Тахрір легально діє в більшості країн світу, включно

з Україною. Батальйон імені Номана Челебіджихана є добровольчим формуванням та не заборонений на території України.

Такі репресії руйнують життя цілих родин. В родинах кримських татар, так склалося, що годувальником в родині є батько. У більшості, кримськотатарські політв'язні – це багатодітні чоловіки, діти яких також потерпають від цієї несправедливості. Отже, це злочини проти цілої спільноти.

Президент України Володимир Зеленський у своєму зверненні з нагоди Дня пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу повідомив, що він підписав Закон «Про соціальний та правовий захист осіб, щодо яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» [6], який спрямований на захист всіх тих звичайних мирних, цивільних людей, хто зазнав репресій від окупантів і хто був захоплений ними у полон.

У 2022 році Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій виплатило по 100 тис. грн держдопомоги понад 70 кримським татарам – політв'язням РФ. Відповідні рішення для підтримки бранців кремля ухвалила Міжвідомча комісія при Міністерстві [7].

Ще одним аспектом боротьби за деокупацію Криму, – як вважає Мустафа Джемілев, – є відновлення географічних кримськотатарських назв.

Після депортації кримських татар у травні 1944 року радянська влада змінила топоніми Криму, аби повністю стерти пам'ять про реальну історію півострова та корінний народ. До цього кримськотатарське походження мали понад 90 відсотків кримських назв, свідчать історики. СРСР спочатку змінила назви районів та районних центрів, потім міст, селищ і сіл [8].

У 2016 році законом про декомунізацію парламент України перейменував 75 кримських населених пунктів. Але історичні назви вони отримують тільки після деокупації.

На думку Ахтема Сеїтаблаєва, важливо ще до деокупації повернути населеним пунктам історичні кримськотатарські назви. І писати їх і на мапах, і в міжнародних документах [8].

Ще одним напрямком деокупації Криму, можна вважати побажання висловлене Джамалою: «мені би взагалі хотілося, щоб повернули не тільки назви різних сіл і місць, а й правдиву історію про те, скільки там було насправді кримських татар, скільки їх жило, як вони жили. Загалом, мені б хотілося, щоб розповідали справжню правду про корінний народ Криму» [8].

Нарешті, прийнятий 1 липня 2021 року Закон «Про корінні народи України» має велике значення не лише для деокупації Криму, а й для України загалом. Закон визначає, що корінними народами України, які сформувались на території Кримського півострова, є кримські татари, караїми, кримчаки [9].

Документ спрямований на максимальний захист культурних, інформаційних та інших прав корінних народів, надання їм механізмів та інструментів роботи з Українською державою.

А 23 лютого 2022 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено Стратегію розвитку кримськотатарської мови на 2022–2032 роки. Мета Стратегії – створення нормативно-правових, інституційних, організаційних та інших умов відновлення, збереження та розвитку кримськотатарської мови, розширення сфери її застосування, реалізації мовних прав носіїв кримськотатарської мови, підвищення престижу мови корінного народу як засобу комунікації, сприяння деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя після її повернення в єдиний конституційний простір України [10].

На виконання Стратегії розвитку кримськотатарської мови на початку січня 2023 року Уряд України ухвалив рішення про утворення Національної комісії з питань кримськотатарської мови. Основне завдання Нацкомісії – зберегти кримськотатарську мову, яка віднесена ЮНЕСКО до числа мов, що потребують захисту.

Отже, план деокупації та реінтеграції Криму має обов’язково включати інтереси корінного населення, а українська влада вже робить послідовні кроки спрямовані на законодавче, організаційне, фінансове, інформаційне та інше забезпечення життєдіяльності кримськотатарського народу, який висловився за своє майбутнє в рамках української держави.

Література:

1. Як деокупувати та реінтегрувати Крим? URL: <https://helsinki.org.ua/articles/yak-deokupuvaty-ta-reintehruvaty-krym/>
2. Україна приняла стратегію деокупації Крима. В чем она состоит? <https://www.facenews.ua/news/2021/501263/amp.html>
3. Про кількість та склад населення Автономної Республіки Крим за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/crimea/>
4. Кожна третя родина кримських татар має «свого» політв'язня – Муміне Салієва. URL: <https://hromadske.radio/publications/kozhna-tretia-rodyna-kryms-kykh-tatar-maie-svocho-politv-iaznia-mumine-saliieva>
5. Крим SOS: близько 35% вироків нинішнім кримським політв'язням було винесено після початку повномасштабного вторгнення. URL: <https://krymsos.com/krymsos-blyzko-35%E2%80%89-vyrokiv-nyishnim-krymskym-politvyaznyam-bulo-vynesenno-pislya-pochatku-povnomasshtabnogo-vtorgnennya/>
6. Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей : Закон України від 26.01.2022 № 2010-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text>
7. У 2022 році Мінреінтеграції виплатило по 100 тис. грн держ-допомоги понад 70 кримським татарам – політв'язням рф. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2022-rotsi-minreintehtatsii-vyplatylo-po-100-tys-hrn-derzhdomohy-ponad-70-krymskym-tataram-politvazniam-rf>
8. Справжні кримські назви, знищені СРСР. Історії топонімів та родин URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/toponimika-krumy-spravjni-nazvu/31267506.html>
9. Про корінні народи України : Закон України від 01.07.2021 № 1616-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text>
10. Про схвалення Стратегії розвитку кримськотатарської мови на 2022–2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 23.02.2022 № 224-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2022-%D1%80#Text>

Філатов В.В.

Особливості реалізації права на свободу совісті
та віросповідання в тимчасово окупованому Криму 274

Філіппова Вікторія Дмитрівна, Логачов Дмитро Олександрович

До питання повернення анексованих та деокупації
тимчасово окупованих територій України 278

Форос Ганна Володимирівна, Калугін Володимир Юрійович

Інформаційне забезпечення дотримання прав
і свобод людини на тимчасово окупованій
території Автономної Республіки Крим 282

Чвалюк Андрій Миколайович

Російська агресія, окупований Крим
та протидія фінансуванню тероризму 286

Шабалін Андрій Валерійович

Ефективне правосуддя як важливий елемент стратегії
деокупації та реінтеграції Криму та Севастополя 291

Шамсутдінов Олександр Володимирович

Застосування ядерної зброї:
питання кримінально-правової кваліфікації 295

Шевчук Вікторія Вікторівна

Захист прав кримських татар як елемент
деокупації та реінтеграції тимчасово
окупованої території Автономної Республіки Крим 300

Яновицька Анна Віталіївна

Проблеми реалізації права власності на майно,
що знаходиться на тимчасово окупованій території 306

Янчук Наталія Дмитрівна

Права людини в умовах мілітаризації Криму 310